

פרק בכל מערבין

מבוא ל"עירווי תחומין"

א. תחום שבת – מן התורה או מדרבנן?

הפסוק "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" [שמות טז כט] הוא המקור לאיסור היציאה מחוץ לתחום בשבת.

לדעת רבי עקיבא [שבת סט א] מלמד הכתוב הזה שאסור מן התורה לאדם לצאת חוץ מ"מקומו" בשבת, וכוננת הכתוב היא, לאסור את היציאה מהתחום של אלפיים אמה סביב למקום שביתתו של האדם בכניסת השבת.

ואילו לדעת חכמים, פסוק זה בא לאסור את מלאכת ההוצאה של חפץ מרשות לרשות בשבת, ואילו איסור היציאה של האדם מהתחום של אלפיים אמה אינו אלא מדרבנן.

אלא, שנחלקו הראשונים, האם מודים חכמים לרבי עקיבא שאסור לצאת מן התורה מהתחום של שנים עשר מיל, שהם שלש פרסאות, כשיעור מחנה ישראל במדבר.

ב. מהות האיסור – יציאה או הליכה?

כמו כן מצינו בדברי רבותינו הראשונים שני הסברים חלוקים במהות האיסור "לצאת ממקומו" –

לפי הרמב"ן, היציאה של האדם ממקום השביתה היא האיסור, בדומה למלאכת ההוצאה מרשות לרשות.

ולפי הרמב"ם, ההילוך למרחק מחוץ לתחום הוא האיסור, בדומה להעברת חפץ ארבע אמות ברשות הרבים.

ג. כיצד נקבע מקום השביתה?

לכל אדם וחפץ יש "מקום שביתה" בכניסת השבת, ומסביבו יש לו תחום שבת של אלפיים אמות לכל רוח.

מקום זה יכול להקבע הן על ידי נוכחות האדם באותו המקום בשעת כניסת השבת, והן על ידי שייחוד האדם את אותו המקום ל"מקום שביתתו", למרות שהוא עצמו נמצא בשעת כניסת השבת במקום אחר.

היחוד ל"מקום השביתה" יכול להעשות, באופן עקרוני, באמירה בעלמא, שמודיע האדם: "שביתתי – במקום פלוני", למרות שאינו נוכח באותו מקום [ואכן כך עושים כשאינן אפשרות אחרת].

אלא, שתיקנו חכמים שאם נמצא אדם במקום מסוים בשעת כניסת השבת ורוצה לקבוע לו מקום שביתה אחר, כדי שיוכל ללכת ממנו והלאה אלפיים אמה, שיעשה זאת על ידי הנחת "עירווי תחומין" [של מוזן הראוי לשתי סעודות] באותו המקום, בערב שבת, מבעוד יום.